

עבודה מהבית: איך הפכו רוב השנים במצרים לתקופת חיים נהדרת? מבוסס על לקו"ש טו/405

נשמה יורדת למטה בתחילת המסלול ופוגשת בדרכה נשמה שעולה למעלה בתום החיים. הנשמה היורדת מקשה במתח: איך זה החיים למטה? מה הולך שם?

"בחיים למטה", עונה הנשמה העולה, "אפשר לקיים מצווה בפרטה אחת". - "מה את אומרת", מגיבה בהתלהבות הנשמה היורדת ומגבירה את מהירות צניחתה למטה. - "רגע", עוצרת אותה הנשמה העולה, "אל תמהרי, עד שמשיגים את הפרטה יוצאת הנשמה..."

אחת הפרסומות הפופולאריות באינטרנט היא "עבודה מהבית, רווחים קלים". בכל כמה חודשים צצה חברה שמבטיחה שכר של 20,000 שקל לחודש עבור כמה שעות עבודה מהבית. בדרך כלל מדובר בחברה שמתפוגגת אחרי זמן קצר לאחר שגזלה את כספי הפנסיה של אנשים תמימים, אבל אנשים רבים ממשיכים לחפש פרסומות כאלו ולהתפתות להאמין להן בכל פעם מחדש...

זה אף פעם לא עובד כי הקב"ה ברא עולם אחר, חיים של עבודה קשה. "בזעת אפריך תאכל לחם". העולם הזה מתוכנן לאנשים שמוכנים לעבוד קשה, אין מקום לטיפוסים של חיים קלים. כדי להשיג את המינימום הדרוש לצרכי הקיום, וקל וחומר להגיע להישגים כלכליים – אנו נדרשים לקרוע את עצמנו יום וילילה, לגלות משמעת עצמית, להתמקד, לוותר על חלומות מהצד, לעבוד תחת או במחיצת אנשים מרגיזים – ולהמשיך לחתור לעבר המטרה.

והשאלה המתפרצת היא, למה ככה? מה מטרת השעבוד לטרדות הפרנסה? ואיך עושים את זה יותר קל? איפה מסתתר קיצור דרך להשגת ברכה במעשי ידינו ולהשיג מהבית רווחים קלים?

אנו רוצים לבחון את השאלה באמצעות קושייה בפשט, שהיא אחת התמיהות הגדולות בחומשים בראשית-שמות: שלוש פעמים מתייחסת התורה לאורך תקופת השעבוד במצרים, שלושה מספרים שנים מוצגים אודות משך התקופה הקשה ששהו אבותינו בעבדות, אך למעשה אף אחד מהמספרים לא התקיים במציאות. למרות שמדובר בהבטחה אלוקית מפורשת, היא אינה מתקיימת כפשוטה. והשאלות אותן עלינו לברר הן: א. איך יתכנו שלושה נתונים לתיאור היסטורי? ב. והוא העיקר: כיצד הצליחו אבותינו להיחלץ מהנבואות הרעות על השעבוד ולהפוך לתקופה נפלאה במצרים?

הסוד שלהם יכול להיות סוד ההיחלצות מהשעבוד שלנו.

ב. הפסוק האחרון בפרשת וייגש מספר על ה"היאחזות" היהודית במצרים. לאחר כמאתיים שנה של מגורי האבות בארץ ישראל, מתחילה תקופה חדשה בחיי אבותינו: יעקב ומשפחתו עוזבים את הארץ ומתיישבים בארץ גושן. משפחת יעקב "נאחזת" בארץ והאדמה הופכת להיות כמו שלהם. הם מסתדרים היטב במצרים.

הפסוק הראשון בפרשת השבוע, "ויחיי", הולך עוד צעד קדימה ובוחר ביטוי מדהים כדי לתאר את החוויה של יעקב ומשפחתו במצרים.

1. סוף פרשת וייגש: וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. רש"י: ויאחזו בה – לשון אחוזה [הארץ הפכה להיות אחוזה בידם].

פרשת ויחיי: ויעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה - פירוש רבי אברהם בן הרמב"ם: פירט זמן חייו של יעקב במצרים אע"פ שזה מובן ממה שהזכיר כי כל ימי חייו 147 שנים והרי בירידתו לשם היה בן 130 שנה? אלא כדי לגלות על אותו זמן שישב במצרים שהיו חיים של נחת אשר בהם השגת תקוותו ביוסף וכבודו וממשלתו עם רוב בניו וזרעו והרחבת מצבו כעין מאמרו 'עוד ינובון בשיבה'.

הפסוק **"ויחי יעקב"** בא להדגיש עובדה מרנינה: בפעם הראשונה בחייו, יעקב זכה **"לחיות"**. יעקב אבינו שכל חייו התחנן **"לישב בשלווה"** ותמורת זאת מצאו אותו כאב וצער כל ימיו, כדבריו לפרעה: **"מעט ורעים היו שני חיי" – דווקא בארץ מצרים בסוף ימיו, זכה יעקב להגשים את תחינתו ולסיים את החיים ב-17 שנים מאושרות בהן היה מוקף בילדיו ונכדיו כשיוסף מושל על המדינה מעל.**

וכל אחד שעוצר לחשוב עומד המום: **לחיות במצרים?!** הרי כל מטרת הירידה לשם הייתה לשם גזירת **"ועבדום וענו אותם"**? 17 השנים הללו עצמן, נמנות כחלק מאותן 210 שנים בהן התקיימה גזירת **"ועבדום וענו אותם"** ואיך הפכה התקופה להיות חיי נחת עד שנאמר בהן **"עוד ינובון בשיבה?"**

והשאלה הזו פותחת את הבירור ההיסטורי אודות משך השעבוד במצרים: הפעם הראשונה בה מדבר ה' על הגלות הצפויה במצרים היא ב"ברית בין הבתרים". אברהם אבינו מגיע ארצה וחווה התגלות רבת עוצמה, ה' כורת עמו ברית נצחית וצופה את העתיד לקרות עם צאצאי אברהם:

2. בראשית טו: ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה.

בברית בין הבתרים מובטח אברהם כי צאצאיו יתענו ויסבלו במצרים **400 שנה**. בהמשך, חולפות השנים ועם ישראל יורד למצרים ואחר כך יוצא משם בניסים עצומים, והתורה מסכמת את מה שהיה והנה אנו למדים על מספר חדש:

שמות יב: ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה.

בסיכום מה שכבר קרה, התורה מעידה כי עם ישראל שהה במצרים **430 שנה** ולא **400**. ולאחר שמצאנו שתי גרסאות סותרות בתורה עצמה, חז"ל מציגים נתון שלישי ואחר לחלוטין: בעת שיעקב נפרד מילדיו שיורדים עם בנימין לפייס את השליט המצרי, הוא רומז על התקופה שעומדת בפתח:

בראשית מב,ב: ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים, רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות – רש"י: רדו שמה – ולא אמר: לכו, אלא רמז למאתיים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמניין 'רדו'!

חז"ל מעידים כי למעשה בני ישראל לא שהו במצרים 400 שנה וקל וחומר שלא 430 שנה, אלא היו משועבדים רק **210 שנים**. והקושיה היא עתיקה:

מכילתא בא: וכי שלשים וארבע מאות שנה ישבו במצרים?! והלא לא היו במצרים אלא 210 שנים?¹

יתירה מכך – וזאת השאלה הנוגעת בעיקר לענייננו: גם המספר 210 אינו משקף את השעבוד בפועל, שהרי **לא כל 210 השנים במצרים היו ימי סבל**. להיפך, כאן נאמר **"ויחי יעקב בארץ מצרים 17 שנה"**, היינו שחלק מהשנים במצרים היו טובות במידה כזו שלא הייתה אפילו בארץ ישראל.

זאת ועוד: השנים הטובות במצרים נמשכו הרבה אחרי מותו של יעקב. **לפחות 94 שנים מתוך ה-210**. חז"ל אמרו שכל עוד חי אחד השבטים לא החל השעבוד, ולוי שהיה אחרון השבטים למות, הסתלק 94 שנים אחרי שירד למצרים. כך שהשעבוד החל לפחות 94 שנים אחרי ההגעה למצרים ובמילא נמשך לכל היותר **116 שנים** (210 פחות 94).

לא זו בלבד: דעות אחרות גורסות כי משך השעבוד במצרים נמשך רק **86 שנים**, כמניין שנותיה של מרים הנביאה², שנולדה בעת שהחל השעבוד ונרמז בשמה "מרים" מלשון "מרירות", והייתה בת 86 בעת יציאת מצרים. כך שלפי הפרשנות הזו **רוב השנים במצרים היו נוחות וטובות!**

¹ ההוכחה לכך מובאת ברש"י (בראשית טו, יג ובכ"מ): בגלות מצרים חיו בסך הכול שלושה דורות – קהת, עמרם ומשה, וכל שנות חייהם ביחד היו **350 שנה** ולא **400**. במיוחד שכל אחד מהם חי חלק משנותיו **במקביל לחיי אביו**, כך שלמעשה היו במצרים הרבה פחות מ-400 שנה.

² כנראה שהגזירה חלה בצורה הדרגתית והיו **רמות שונות בכונד השעבוד** ולכן יש מדגישים **116 שנים** יש מדגישים את עוצמת השעבוד המקסימלית שנמשכה רק **86 שנים**. עכ"פ ראיתי רמז יפה בשם הגר"א: בסוף פרשת ויגש מסופר כי יוסף קנה את אדמות מצרים לפרעה וציווה את המצרים לעבור את האדמות כאריסים ולשלם מס של עשרים אחוז. "ונתתם חמישית לפרעה". מבאר הגר"א כי מס החמישית הוא רמז לשנות השעבוד הקשה במצרים, שהיו **86 שנים והם בדיוק חמישית מ-430 שנה**.

שמות ו, טז: ושני חיי לוי שבע ושלישים ומאת שנה – רש"י: למה נמנו שנותיו של לוי [דלא כשאר השבטים]? להודיע כמה ימי השעבוד: שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שיעבוד ... ולוי האריך ימים על כולם. **פירוש המזרחי על רש"י:** ושנות לוי משיירד למצרים עד מותו הם 94 שנה ... תוציאם מה-210 שנה **ונמצא שלא היו ימי השעבוד רק 116 שנה.**

והשאלה גדולה: כיצד קרה **שגזירה מפורשת של ה'** בברית בין הבתרים לא באה לידי פועל?

ובאמת, הגמרא מספרת כי זאת אחת הסוגיות שאנו יוצאים נבוכים, 'לא טוב', בעיני האומות. בזמן בית המקדש השני ביקש תלמי מלך מצרים לתרגם את התורה ליוונית. הוא כינס שבעים (ולגרסאות אחרות שבעים ושניים) חכמים בארמונו באלכסנדריה וציווה לתרגם את התורה במדויק. וכיון שחשש מכך ש'ישכתבו' את משמעות הפסוקים בהתאם לתפישת חז"ל, הושיבם בחדרים נפרדים, ללא טלפונים... כדי שלא יוכלו לתאם גרסאות. למעשה, נזרקה בהם רוח הקודש וכולם כיוונו לשנות באותם פסוקים בעלי משמעות 'בעייתית'. אחד הפסוקים הוא כמובן הסוגיה שלנו:

מגילה ט, ב: מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסם בשבעים ושנים בתים ולא גילה על מה כנסם, ונכנס אצל כל אחד ואמר כתבו תורת משה רבכם. נתן הקב"ה בלב כל אחד עצה והסכימו כולם לדעת אחת וכתבו ... 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות 400 שנה'.

החכמים שתלו בתוך התרגום היווני את הפרשנות כי המונח 400 שנה כולל את מה שישובו האבות בארץ ישראל עצמה תחת שלטון זר ולא רק בארץ מצרים. ואולם, זה טוב לסתום את פי הגוי, ועדיין הסתירות צריכות בירור. ומעל ומעבר לכל זה, החכמים יישבו רק את שאלת 430 שנה, אך לא ביארו את גזירת ה-210 שנים בתוך מצרים עצמה **שלא התקיימה ורבות מהשנים היו נפלאות?**

ג. בנוגע לסתירות בין המספרים השונים, ישנם כמה תירוצים: הסבר אחד אומר (מיוסד על מדרש שמות רבה טו, א ופירוש יפה תואר שם), שבאמת היו מתוכננים להיות במצרים 400 שנים כגזירת ברית בין הבתרים, אלא שהשעבוד המצרי היה כה אכזרי וכואב עד **שקושי השעבוד השלים**. כל יום במצרים נדמה כמו יומיים ולכן 210 שנים נחשבו להם כאילו סבלו 400 שנים מלאות.

מספרים על גבר שחגג "חתונת הזהב". הוא הזמין את חבריו למסעדה לציון יובל 50 שנה לנישואיו. באמצע האירוע קם אחד החברים ואמר "רגע, אני לא מבין, הרי התחתנת באותה תקופה כמוני לפני 25 שנה ואיך הגעת לחתונת הזהב?"

- "קושי השעבוד השלים", ענה היהודי...

הסברים אחרים יוצרים סדר בין כל המספרים השונים: רש"י מסביר כי המספר 430 שנה מתייחס למשך השנים שחלפו מאז **השמעת הגזירה בברית בין הבתרים** ועד היציאה ממצרים. הגוראריה (שמות שם) מוסיף ביאור כי גזירת הגלות כוללת גם את השנים בהן **עמדה הגזירה במוחם של ישראל ואיימה עליהם**. שכן כאשר יודע אדם שצרה גדולה עומדת בפתח, נניח עליו לעבור ניתוח מסוכן, הוא מוטרד ממנה מהרגע שנודע לו עליה והרבה לפני שנכנס לחדר הניתוח בפועל. ולכן כל השנים מאז השמעת הגזירה נכללות בתוכה.

בנוגע למספר 400 שנה, מבאר רש"י כי הוא מתאר את השנים מאז **לידת יצחק אבינו** ועד היציאה ממצרים. המפרשים מוסיפים הסבר כי בתורה נאמר "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה" ולא נאמר 'ארץ מצרים'. ואכן יצחק אבינו הוא הראשון שאצלו התחילה הגזירה בפועל ונולד "בארץ לא להם", שהרי גם ארץ ישראל לא הייתה שייכת אז לאבותינו.

ואילו המספר 210 שנים הוא הראשון שמתייחס אל שנות הקיום והעבדות בארץ מצרים עצמה.

3. רש"י שמות יב, מ: משנולד יצחק עד היציאה ממצרים היו ארבע מאות שנה, שכן משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלישים שנה היו משנגזרה גזירת בין הבתרים עד שנולד יצחק. **שפתי חכמים בראשית טו, יג:** 'ארבע מאות שנה' קאי על 'גר יהיה זרעך בארץ לא להם', שהרי

משנולד יצחק היו כגרים בשאר ארצות כדכתיב 'ויגר יצחק' שהוא לשון גירות. ולא הולך המספר 400 על 'ועבדום וענו אותם' שהרי עבדים במצרים לא היו אלא רד"ו שנה.

ועדיין עולה השאלה העיקרית על 210 שנות הקיום במצרים עצמן: כיצד נחלצו בני ישראל מגזירת השעבוד המפורשת, עד כדי כך שכמעט חצי! מתוך החיים במצרים (94 מתוך 210) - ולדעה אחרת, רוב השנים במצרים! - התהפכו להיות ימים טובים ונפלאים, "ויחי יעקב"?

הרבי מליובאוויטש מוצא כאן יסוד נפלא שיש בו בשורה לגזירת השעבוד של כל אחד מאתנו: אף שנגזר לחיות תחת עול, ביכולתנו לבחור את צורת השעבוד הקלה והנעימה יותר ולהפוך גם את העול הכבד ביותר לנוח יותר לנשיאה.

ד. לפני שנכנסים לעניין, נעיר רמז יפה שמעשיר ומתבל את הסוגיה: בפרשה הקודמת קראנו על הרגע המהמם בו השליט המצרי מסיר את המסכה מעל פניו ומתגלה כ"אני יוסף, העוד אבי חי"!? המשנה למלך מצרים, זה שתיזז אותם הלוך וחזור מארץ ישראל, הוא הנער האובד שנקבר בבור בשכם לפני עשרים ושתיים שנה. יוסף מפציר בהם למהר להביא את אבא למצרים כדי שיראה במו עיניו את הכבוד שזוכה הבן האובד שלו.

וכאן מתרחש דבר די מוזר: יוסף מצייד אותם במתנות אישיות לאבא, במגמה להעניק איזשהו פיצוי ונחמה לאביו האהוב שישב עליו שבעה והתאבל על מותו עשרים ושתיים שנה, אולם הוא בוחר במתנות די מוזרות שאינן משקפות לכאורה את הכבוד ההערכה לאביו הדגול.

התורה אומרת: "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נשאים מטוב מצרים" ורש"י מביא בפירוש ראשון כי יוסף שלח "יין ישן שדעת זקנים נוחה ממנו". ועוד פירוש מביא רש"י: "מדרש אגדה – גריסים של פול". יוסף מילא בעגלות שקים של "פול מצרי" גרוס. מדובר במאכל הלאומי במצרים עד היום: "פול", קטנית שעושים ממנה חומוס (ומגישים אותה עם שמן זית, פלפל חריף וביצה קשה).

וכמובן, שתי האפשרויות קשות לעיכול: א. ארץ מצרים לא משתבחת ביינות שלה. אין בה כרמים מפותחים ועשירים, ובמקביל היין בארץ ישראל עולה פי כמה על היין המצרי. כך שבקבוק יין מצרי הוא אינו מתנה מכובדת ליהודי שיושב בארץ. ב. הפירוש השני קשה בכלל להבנה: שקים של קטניות גרוסות!? האם כך יוסף מעריך את אביו!? אם מישהו רוצה לתת מתנה לאדם דגול, לרבי מליובאוויטש, האם היה עומד במעמד חלוקת הדולרים לצדקה ביום ראשון עם שק "קטניות"!?

האם לא היה מתאים יותר לשלוח ליעקב ספר עם חידושי תורה שכתב יוסף במצרים!? אולי תמונות של שני הנכדים שנולדו במצרים ויעקב לא יודע מקיומם!? אחרי הכול, "מתנה טובה" היא כזו שנוגעת בליבו של האדם הספציפי הזה. חפץ שמשמח אותו, שמביא לו תועלת ומרומם את רוחו, והאם יוסף סבור שיעקב אבינו הוא האדם שמשמח מבקבוק יין או שק קטניות גרוסות?

ובכלל, מהי כוונת יוסף בכך ששלח "גריסים של פול", כלומר, פול גרוס וחתוך לחתיכות קטנות?³

³ הרבי מליובאוויטש מברר (ליקוטי שיחות י' 157) כי יוסף התכוון להקדים את הבאות ולשגר מסר נחמה לאביו. כשהאחים יחזרו עם הבשורה "עוד יוסף חי והוא משנה למלך מצרים", יעקב יקרא לילדיו ויבקש הסברים ואז עלול לגלות אמת מרה ונוראה: בניו שיקרו לו כל השנים, הם ידעו שלא 'טורף טורף יוסף' ולא 'חיה רעה אכלתה', אלא עשרה אחים תפשו נער בן 17, כפתו אותו והכריזו 'לכו ונהרגו, לכו ונשליכו, לכו ונמכרו!'. וכל ההתרגשות מהמפגש החדש עם יוסף תהפוך לתוגת הלב וצער. המענה של יוסף לכאב המפלח את אביו הוא "גריסים של פול". יוסף רומז: 'אבא אהוב, הגריסים נותנים תועלת דווקא כשמפוררים אותם לחתיכות, וכך ההשגחה העליונה רצתה שיפוררו אותנו לפירוים. כדי להציל את העולם מהרעב, ולהוריד אותך למצרים בכבוד, רצה הקב"ה שהמשפחה תתפרק ואני ארד למצרים'. וזה גם המסר מאחורי המתנה הראשונה: "יין ישן". יוסף לא שלח סתם יין אלא "יין ישן". הוא אומר לאביו: "היין הזה הוא בקבוק ישן. את הבקבוק הזה לא קניתי הבוקר כשהתגליתי בפני האחים. אפילו לא לפני מספר חודשים כשהם הופיעו בפני לראשונה, את הבקבוק קניתי לפני עשרים ושתיים שנה. כבר אז, במעמקי השאול והכאב, כשהתגלתי מבור אחד בשכם לבור אחר במצרים, הייתי בטוח כי יום יבוא ונאמר יחדיו "לחיים" על כל הסבל הזה. עוד לא ידעתי מה ואיך, אבל הייתי בטוח שיש פשר לכאב".

החיד"א עונה רמז נאה: המילים "יין ישן" הם בדיוק בגימטרייה 430. יוסף מתכוון לשגר בכך מסר של נחמה לאביו. יעקב נאלץ כעת לחולל מהפך בחיי האומה ולנטוש בכאב גדול את ארץ ישראל לאחר כמאתיים שנה של חיי האבות בארץ ולהתחיל במו ידיו את גזירת הגלות במצרים. כדי לנחמו, משגר יוסף את היין הרומז על גזירת 430 השנים שצריכה להתקיים.

זאת גם הסיבה שהוא שולח **פולים גרוסים**. המילה "פול" היא בגימטרייה 116, בדיוק כפי שהובא לעיל בנוגע לשנות השעבוד מאז פטירת לוי ועד היציאה ממצרים, ומצד שני שולח "פולים גרוסים", כדי לרמוז שהשעבוד לא יהיה 400 שנים מלאות, אלא שנים חסרות וחצויות.

4. חיד"א פתח עיניים מגילה טז,ב: 'שלח לו יין ישן' בגימטרייה 430, לקיים גזירת ת"ל שנה במצרים שדעת זקנים – אברהם ויצחק - נוחה הימנו ורוצים בגזרתו יתברך ... ושלח גריסים של פול, לרמז שיהיה לחצאים כמו גריסין שהן חצאים, והשעבוד לא יהיה אלא "פול" שנים [בגימטרייה 116].

אחרי הרמז הנאה, אנו שבים ושואלים: כיצד חלק גדול מתוך שנות הקיום במצרים עצמה הפכו להיות שנים נהדרות ונפלאות עד כדי "יוחי יעקב בארץ מצרים"?

ה. נפתח עם סיפור טוב (פרשיות עם הרבי בראשית/233): הרב שמואל גורביץ הוא שליח ותיק בעיר ליאון בצרפת. פעם סיים שיעור בבית חב"ד ואחד המשתתפים ביקש לשוחח עמו. הוא סיפר על מכתב שלו, עשיר יהודי גדול, בשם מר חזן, שנקלע לצרה. ללא כל התרעה מוקדמת קיבל הבוקר מכתב ממס הכנסה בו מצהירים שערכו אומדן מחודש של העסק שלו ולדעתם הוא אינו משלם מס כפי המתחייב. עליו להשלים כעת למפרע סכום ענק של 800 מיליון פרנק. פירושו של דבר הוא התמוטטות העסק ופשיטת רגל מוחלטת. האיש נואש לחלוטין וחושב על הדברים הגרועים ביותר... אני מבקש ממך, אמר המקורב לרב גורביץ, לפנות אל הרבי מליובאוויטש בבקשת ברכה עבורו.

הרב גורביץ נעשה נבוך. הוא אינו מכיר את מר חזן וזה די מוזר לבקש ברכה עבור אדם שהסתבך עם מס הכנסה. מה שגם שמעתה כל יהודי בעיר שיש לו בעיה עם מס הכנסה, יבוא לבקש ברכה בבית חב"ד... מצד שני, יהודי שרוי במצוקה ומדבר על מעשים נוראים וכיצד אפשר לעמוד מהצד? לפתע עלה במוחו רעיון: הוא פנה אל אותו מר חזן ואמר כי יכתוב לרבי שאם ה' יעזור לו, הוא מקבל על עצמו לממן את הוצאות גן הילדים שהקהילה מבקשת לפתוח. באותם ימים הקהילה החלה להתבסס וההורים הצעירים ביקשו לפתוח גן יהודי, אך לא היה מי שייקח על עצמו את ההוצאות הכבדות, ועלה במוחו של הרב גורביץ שהזכות הזו תישמר לאותו עשיר.

מר חזן היסס. מילא לתת תרומה חד פעמית, אבל לקחת על עצמו הוצאות קבועות של גן ילדים כולל משכורות וכו'?! בסופו של דבר הוא הסכים. הרב גורביץ כתב לרבי, כשבתוך תוכו הוא בטוח שלא תצא תשובה על סוג כזה של מכתב. למחרת מתקשר המזכיר ואומר כי הרבי הורה לבדוק את התפילין והמזוזות. הוא קנה מיד תפילין ומזוזות מהודרות, והרב גורביץ לא שמע ממנו יותר.

אחרי כמה שבועות החל להתפרסם בעיר שהלה מנהל משא ומתן עם מס הכנסה והם מוכנים להתפשר ולהוריד את הסכום בחצי, לארבע מאות מיליון פראנק. הרב גורביץ יצר אתו קשר ואמר שהברכה מתחילה להתקיים ועליו למלא את חלקו בעסקה. אך הוא התעקש שכתב לרבי על אפשרות שיוותרו לו לגמרי. כך חלפה עוד תקופה, עד שביום שישי אחד מתקשר אותו יהודי ומבקש לראות את הרב גורביץ. ביד רועדת הציג מכתב משלטונות המס בו מצהירים כי נפלה טעות בחישובים שלהם והם מבטלים את כל החוב, ולא עוד, אלא שהתברר להם שהם חייבים לו יתרה של מאה מיליון פראנק... מיותר לציין כי עברו שנים מהסיפור ואותו יהודי ממשיך במימון הוצאות הגן מדי חודש...

מאחורי הסיפור עומדת תובנה עמוקה מאוד: בחיים חייב להיות שעבוד, הקב"ה ברא עולם כזה בו אדם חייב לקבל על עצמו עול כלשהו ואינו יכול לחיות חיים קלים, אולם עומדת בפני האדם האפשרות **לבחור את העול שיקבל עליו**: הוא יכול לקבל "עול תורה", שהוא עול נעים ומרומם יותר, ואז ייחסך ממנו לסבול מ"עול דרך ארץ", שהוא עול קשה וכבד יותר. ולהיפך: יכול להסיר מעצמו חלילה "עול תורה" ואז יצטרך לשלם פי שניים ב"עול דרך ארץ".

העולם הוא מקום שהאדם חייב להיות **משועבד** בו. הוא מוכרח להרגיש תלות בגורמים אחרים מחוץ לו. המטרה העיקרית בכך היא **אנטי אגו**: הטרדות ממיסות את הגאווה ומכריחות אותו לפתוח את הראש למשהו מחוצה לו. להכיר בצורך שלו לפנות לאלוקים ולגלות רגישות לסביבה שהוא תלוי בה.

זאת הסיבה שגורמת לעובדה מרתקת: נשים לב שבין כל החיים בטבע, דווקא האדם, נזר הבריאה, הוא זה שצריך להזיע ולעבור עמל מפרך כדי להשיג פרנסה. אף אחד מבעלי החיים אינו צריך לנהל עסק חודש שלם כדי לחיות. בעלי החיים שמתקיימים ביערות אוקלים מכל הבא ליד (אחד את השני) ואלו שחיים במקום יישוב, מוצאים את מזונם מתוך מזון האדם. העובדה שחיי האדם הם שונים מעידה כי יש בכך כוונה עמוקה: טרדות הפרנסה הם דרך להגן כנגד **האגו המתפרץ של ההצלחה**.

5. גמרא סוף קידושין: רבי שמעון בן אלעזר אומר: מימי לא ראיתי צבי קייץ (מייבש תמרים בשדה כדי לאוכלם) וארי סבל (נושא משאות כדי להתפרנס) ושועל חנווני [מנהל חנות לפרנסתו, אלא] הם מתפרנסים שלא בצער... מה אלו שלא נבראו לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני – אינו דין שאתפרנס שלא בצער?! אלא **שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי**.

וכאן עומדת בפני האדם האפשרות לבחור צורת עול נעימה יותר. הוא יכול לומר לקב"ה 'אני מוכן לעבור את התיקון שלי באמצעות יגיעה ב"עול תורה" וכך נוכל להפחית ב"עול הפרנסה"⁴.

ליקוטי שיחות א/5: הכוונה האמתית שנתנו לאדם את דאגות הפרנסה, משום שעל ידי זה נעשה שבור בעצמו ויוצא מהמציאות שלו – ונעשה כלי לאור הקדושה... במילא מובן **שהענין יכול להעשות גם ברגע אחד**, אם רגע אחד יפיק את הכוונה הפנימית שבזה ויפעל את מה שצריך לפעול.

כעת נוכל להבין מה קרה עם בני ישראל במצרים. ישנו מאמר מופלא בספר הזוהר:

זוהר ח"ג קנג,א: וימררו את חייהם – היא התורה (שהיא חיינו). בעבודה קשה – זו קושיא, בחומר – זה קל וחומר, בלבנים – זה ליבון הלכה. ובכל עבודה בשדה – זו ברייתא. שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנויה, הללו מכשירים ומטהרים והללו פוסלים ומטמאים.

מה שקרה הוא, שכאשר יעקב ירד למצרים הוא הורה לבניו לפתוח "בית תלמוד". ואכן כל עוד חיו השבטים, בני יעקב, הם שברו את הגוף והראש **בעמל תורה**. יום ולילה ישבו בישיבה שפתח יהודה והיו טרודים מ"ליבון הלכה", מקושיה ותירוץ והבנת סברא. ובכך יצאו ידי חובת "ועבדום וענו אותם". העינוי היה סבל של עמל תורה, אדם שאינו מבין משמעות פסוק ואינו יכול להירדם בלילה.

אולם אחרי שמתו כל השבטים, בני יעקב, הדור החדש שגדל במצרים סגר את הספרים והעדיף לעשות כסף כחלק מהאומה המצרית – ואז נאלץ הקב"ה להחזיר את הילדים אליו בדרך אחרת, קשה ונוראה: "ועבדום וענו אותם" כפשוטו.

ליקוטי שיחות טו/9-408: כל פרטי העבודה בגלות מצרים – קיימים גם באופן רוחני בלימוד התורה. ולכן בשעה שיהודי יגע בעבודה הקשה של לימוד התורה, הוא יוצא ידי חובת העבודה הקשה של גלות מצרים ואינו צריך לעשותה בגשמיות... אולם לאחר סיום התקופה הראשונה, שנעשה חסר ביגיעה בתורה – התחיל שעבוד מצרים כפשוטו.

הנה וארט חריף: גביר אחד נכנס פעם למעונו של החפץ חיים וביקש לקבל עצה בעניין שנוגע לו. הוא ייסד לפני שנים קופת גמ"ח וקרן נוספת להחזקת תלמידי חכמים, אך ההתעסקות בקרנות הללו גוזלת ממנו זמן על חשבון העסק והוא שוקל למסור את ניהולן לידי עסקנים אחרים בקהילה.

החפץ חיים פתח ספר תהלים והראה לו במזמור כג: "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי". מדוע מבקש דוד המלך שטוב וחסד ירדפו אותו? הרי רדיפה היא כינוי לגורמים שדולקים אחרי האדם כדי להזיק לו? דוד היא צריך לבקש 'אך טוב וחסד ימצאוני תמיד כל הימים'?

⁴ ראו ב"ב ח,א סיפור בתקופת רבי, שתלמידי חכמים נפטרו מתשלום ארנונה למלך. ועוד שם י,א שרשב"י ביקש תשלומי צדקה מאחייניו כדי שלא יצטרכו לשלם אחר כך כמיסים למלך.

אלא אחרי האדם מוכרח לרדוף מישהו. החיים אינם יכולים להיות נוחים וקלים, ולכן בקשתו של דוד המלך הייתה שהרודפים יהיו טוב וחסד ולא חס ושלום עניינים אחרים. גם אתה, סיים החפץ חיים ואמר לאותו גביר, תודה לקב"ה שהנך רדוף מכך שמבקשים לקבל ממך כסף, ולא חלילה להיפך, שאתה תבקש מאחרים כסף...⁵

נעיר בקצרה (וראו בארוכה לקו"ש כ ויחי) כי בכך מבאר הרבי בכמה מקומות את העובדה הפלאית ששבת שלם במצרים, שבת לוי, היה פטור לחלוטין מעבודת השעבוד לפרעה. כך מוכח מכך שמשה ואהרן יצאו ונכנסו בארמון פרעה ולא היו מוכרחים להשלים מכסות עבודה.

אחד הביאורים הוא ששבת לוי לא עזב מעולם את הישיבה, הוא מעולם לא נטש את עול התורה, וכשאדם מכניס עצמו תחת אחריות הקב"ה – אין לשלטון פרעה שליטה עליו.

מה זה אומר בתנ"כ? מהו "עול תורה" עבור אדם בימינו? הרבי מבאר (תורת מנחם ב/179) כי "עול תורה" פירושו 'יותר מרגילותו'. טבע האדם שכל הוספה על הרגילות היא מאמץ ועמל בשבילו. אם הוא רגיל להגיע הביתה בשמונה בערב וללכת לאכול ולישון, הנה כל שינוי בסדר היום לטובת הוספת שיעור תורה וכיוצא בזה הוא שינוי בכל המערכות...

וזאת העצה משנת החיים של הפרשיות הללו: נקבל על עצמנו הוספה בלימוד התורה, בכמות או באיכות, ונזכה להסרת כל השלשלאות האחרות ולחירות פנימית וכללית בעבודת ה' ולגאולה שלמה.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁵ אולי זה ההסבר בדבריו של פפוס בין יהודה לרבי עקיבא (ברכות סא): "אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה ואוי לפפוס בן יהודה שנתפס על דברים בטלים". ולכאורה עדיף היה שרבי עקיבא כלל לא ייתפס? אלא מוכרחים להיות 'בכלא' מסוים, אך אשרי רבי עקיבא שנתפס בכלא של דברי תורה.